

LBRIS

We know
books

Radu CARP

PUNCTUL DE COTITURĂ

Ruptură, continuitate
și transformarea democrațiilor

CETATEA DE SCAUN
EDITURA

CUPRINS

ÎN ACELAȘI TIMP ȘI PESTE TOT	11
I. TRANSFORMĂRI ÎN VECINĂTATEA ESTICĂ, RUPTURA RĂZBOIULUI DIN UCRAINA ȘI INVOLUȚII DEMOCRATICE ÎN FEDERAȚIA RUSĂ	17
Care este motivația lui Lukașenko în declanșarea unui război hibrid cu Polonia?	17
Va ataca Putin Ucraina?	21
Lichidarea Memorial: arestarea memoriei și încălcarea sistematică a drepturilor omului	25
Până unde se întind granițele Federației Ruse? O nouă aventură pe continentul african	28
A eșuat descurajarea occidentală în cazul Ucrainei?	31
Lumea nouă.....	33
Condamnarea „lumii ruse” - o erezie în cadrul Ortodoxiei	41
Polonia 1939 - Ucraina 2022. Lecțiile începutului celui de- Al Doilea Război Mondial	51
O scrisoare și mai multe întrebări	55
Argumente pentru o nouă arhitectură de securitate a continentului european	59
Războiul din Ucraina - un război de uzură	63
Descurajarea nucleară rezistă în Ucraina. Pentru cât timp?	70
Totul despre dronele iraniene.....	76
Cum ar putea arăta Federația Rusă după războiul din Ucraina?.....	81
Un narativ complex al propagandei ruse: cazul Bănceni .	85
Bahmut rezistă/Bahmut cade. Ce știm, dar mai ales ce nu știm	93

Ce va însemna pierderea Bahmut pentru etapa următoare a războiului din Ucraina?.....	96
Visul Georgian. Coșmarul rusesc?.....	97
UTA Găgăuzia - autonomie pe criterii etnice, moștenire nefastă a influenței Federației Ruse.....	104
Sfârșitul regimului Putin - cronica unei noi amănări.....	111
Cum ne ajută corecta înțelegere a Războiului din Ucraina la a avea un răspuns pentru cea mai importantă întrebare pusă pe marginea cărții lui Edward Luttwak	117
Drama Ucrainei: singura opțiune bună este imposibilă .	125
Cum se va mai putea face de acum înainte rotația trupelor din Zaporoje (sud) spre Donbas (vest)?.....	129
O scrisoare infamă - abandonul moral al domnului Guterres	134
Războiul din Ucraina - a început numărătoarea inversă?	139
Motivele pentru care un război de uzură este în avantajul Federației Ruse?	143
Mașinăria Crimei și agonia lentă a morții lui Alexei Navalnii	149
Cât de „uzat” a devenit războiul de uzură din Ucraina?.....	154

II. Europa și SUA în transformare - noi realități politice și aspecte electorale, rețele sociale Inteligența Artificială .....

Revirement al stângii în Europa sau accelerarea fragmentării spectrului politic?.....	162
Cum va arăta PPE după schimbările de guvern din Austria și Germania?	166
Alegerile din Republica Cehă, între Hrabal și Zeman	169
Ce a transmis de fapt Viktor Orban la Băile Tușnad	172
Umbra lui Putin în Italia post-Draghi: între Rousseau și Montesquieu	176
Alegerile parțiale din SUA - schimbare de putere în cadrul echilibrului puterilor	180
„Jos mâiniile de pe Ucraina” - de ce a câștigat Petr Pavel alegerile din Republica Cehă.....	184

Provocările Inteligenței Artificiale pentru conținutul media online în contextul campaniilor electorale și al rețelelor sociale	190
---	-----

III. Transformarea sistemului relațiilor internaționale ....

Ce înseamnă AUKUS?	197
Un gambit rusesc la Beijing?	201
De ce ascensiunea Chinei contrazice logica strategiei în viziunea lui Edward Luttwak	206
Cum vor arăta conflictele în anul 2030 și ce rol va avea media?	210

IV. ORIENTUL MIJLOCIU

- MOMENTUL DE RUPTURĂ .....

Axa răului	215
Un război cu mai multe fronturi: logica paradoxală a strategiei și situația Israelului.....	222

V. CONTINUITATE ȘI TRANSFORMARE ÎN ANALIZA DESPRE POLITICĂ.....

De ce ignorăm sistematic rolul eleganței în politică?	229
Starea actuală a analizei politice în presa scrisă și online din România.....	232
Evoluția științei politice în România - reflecții pe marginea unui domeniu în continuă schimbare	237

VI. PUNCTE DE RUPTURĂ ȘI TRANSFORMARE A IDEOLOGILOR POLITICE.....

Este putinismul un nou fascism?	246
„Fascismul etern” și „defascizarea” fascismului	247
Putinism = fascism?	248
Germania între oglinzi paralele: ultima verigă lipsă dintr-o istorie marcată de Holocaust, nazism și comunism.....	257

Islamizarea Occidentului și islamismul ca ideologie
totalitară - o dezbatere din interiorul Islamului 264

**VII. EVOLUȚIA IDENTITĂȚII ȘI PROBLEMA
MINORITĂȚILOR NAȚIONALE ÎN STATELE
ÎNVECINATE 270**

Normalitate europeană, „politica demnității” și extremism
identitar 270

Publicații ale comunităților de români din diaspora - cazul
Foaia românească din Ungaria 273

Media de limba română din Serbia - provocarea
„vlahă” 276

Cum se raportează România și Ucraina la modelul
european de protecție a minorităților naționale în cazul
minorității românești din Ucraina? 282

**VIII. REVIZUIREA CONSTITUȚIEI ÎN CONTEXTUL
EVOLUȚIEI RAPORTULUI DINTRE DREPTUL PUBLIC
NAȚIONAL ȘI DREPTUL UE.....293**

Cum ar trebui inițiată revizuirea Constituției - câteva lecții
de pe urma unor experiențe recente.....293

Supremația dreptului UE și relația acestui principiu cu
jurisprudența instanțelor naționale de control constituțional
.....297

Principiile de procedură administrativă din dreptul UE și
influența lor asupra regulilor naționale 305

BIBLIOGRAFIE 319

INDEX.....326

ÎN ACELAȘI TIMP ȘI PESTE TOT

În prezent, războiul Israel-Hamas are încă potențialul de a se
extinde în Orientul Mijlociu, SUA și Iran putând fi mai
implicate, de pe poziții adverse. Războiul din Ucraina, cea mai
amplă confruntare militară de pe teritoriul Europei de după
sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial, arată o situație foarte
îngrijorătoare pentru Ucraina, dar nu oferă semne că s-ar încheia
prea curând. O victorie a Federației Ruse va face ca amenințarea
Chinei asupra Taiwanului să fie din ce în ce mai mare. În ianuarie
2024 au avut loc alegeri prezidențiale în Taiwan, dând câștig de
cauză candidatului care nu susține unificarea cu China, ceea ce
face ca tensiunile din regiune să aibă potențialul de a se amplifica
în viitorul apropiat. Pe lângă cele trei mari zone de conflict, actual
sau potențial, există și alte conflicte la scară largă care nu captează
foarte mult atenția opiniei publice, dar s-au intensificat constant
din momentul în care au început, este vorba de războaiele civile
din Sudan, Mali sau Myanmar. Acestea sunt situate în zone de pe
glob mai puțin expuse intereselor Marilor Puteri, astfel încât se
explică preocuparea mai puțin intensă pentru evoluția lor.

Ce anume a făcut posibil ca aceste războaie să aibă loc în
același timp și peste tot? Singura paralelă posibilă este cu
momentul 1956, atunci când revoluția de la Budapesta era
suprapusă cu criza Canalului Suez. Au mai existat astfel de
momente de suprapunere, cum ar fi crizele simultane din Taiwan
și Liban în 1958, ori invazia Vietnamului de către China, revoluția
islamică din Iran și invazia Afganistanului de către URSS într-un
interval scurt de timp în 1978 - 1979, ori războiul dintre India și
Pakistan legat de Cașmir care a coincis cu bombardamentele
NATO asupra Serbiei în 1999.

Toate aceste crize suprapuse din trecutul apropiat nu se aseamănă cu cea la care suntem martori. SUA putea interveni, diplomatic sau militar, în aceste momente fără a lua în calcul o alianță dintre China și URSS/Federația Rusă, așa cum se întâmplă în prezent referitor la Ucraina sau la războiul din Gaza. Cele două Mari Puteri au învățat să lucreze împreună, chiar și de la distanță, să-și coordoneze acțiunile, să dea uitării disputele din trecut. Cel puțin pentru moment.

Un alt fenomen îngrijorător din prezent este că țări care în trecut nu doreau să se alăture unui bloc politic sau altul, precum Turcia, India sau Brazilia, vor să joace un rol mai mare pe planul relațiilor internaționale, pe măsura puterii lor economice. Din acest motiv, Turcia a încercat să arbitreze între Federația Rusă și Ucraina și are o poziție ostilă față de Israel și implicit SUA în ceea ce privește războiul din Gaza, India s-a apropiat de poziția occidentală în războiul din Gaza, dar a rămas neutră în războiul din Ucraina, iar Brazilia vede participarea la BRICS alături de Federația Rusă ca fiind perfect compatibilă cu o poziție mai degrabă neutră față de ambele războaie în desfășurare. Astfel, capacitatea Occidentului de a influența soarta conflictelor în desfășurare nu mai este atât de puternică precum în trecutul apropiat.

Un motiv de îngrijorare este în prezent și faptul că Marii Puteri au poziții divergente pe teme care altădată întruneau consensul, cum ar fi Orientul Mijlociu. Federația Rusă s-a apropiat de Hamas, susținând cauza palestiniană mai mult decât o făcea altădată URSS. China a devenit din ce în ce mai anti-occidentală, după o perioadă în care a curtat intens Occidentul pentru investiții în economie. Nu mai există canale de dialog cu Federația Rusă, iar comunicarea cu China s-a degradat constant. O temă precum schimbările climatice ar fi întrunit altădată consensul comunității internaționale; în prezent, pozițiile sunt divergente. China nu dorește o cooperare în acest domeniu cu Occidentul, deși avantajul ar fi reciproc. Federația Rusă a lăsat deoparte dorința de a colabora cu Occidentul în materie de combatere a terorismului, atât de manifestă imediat după momentul 11 septembrie 2001.

Adversarii SUA - Federația Rusă, China, Iran - colaborează foarte bine în ceea ce am numit în această carte „Axa răului” - preluând o expresie folosită mai demult, dar care pare a fi mai potrivită în prezent decât oricând.

S-ar putea afirma că este vorba doar de o nouă etapă în tranziția de la o lume bipolară la una multipolară, ceea ce implică diversificarea conflictelor, apariția lor în mai multe regiuni ale lumii și aparenta lipsă de soluții pentru a le opri. Partea inedită a actualelor crize este că actori internaționali situați la distanțe remarcabile cooperează foarte bine, datorită globalizării mijloacelor de comunicare, ușurinței transportului și a limbii/limbilor de comunicare. Australia, Japonia, Noua Zeelandă, Coreea de Sud au început să participe regulat la summit-urile NATO. AUKUS - o alianță la care această carte face referire - cupleză destinele unor țări aflate la mii de kilometri distanță, dar care fac parte din aceeași comunitate de valori. Ucraina este înarmată și de Coreea de Sud, în timp ce Iranul a livrat arme Hamas, iar Coreea de Nord transmite arme Federației Ruse. Libia, Siria, Azerbaidjan beneficiază de sprijinul militar al Turciei sau al Federației Ruse, mercenarii Wagner se află în continuare în Libia sau în Mali. Emiratele Arabe Unite, Qatar, Arabia Saudită au interese concrete și intervin în afara regiunii din care fac parte. Accesul la metale rare, la producția de echipament militar, în general la lanțuri de producție și distribuție, este râvnit de toți marii actori ai relațiilor internaționale. Multipolaritatea nu se referă doar la aspectul politic sau militar, ci are o componentă economică foarte puternică. Retragera SUA din Irak și Afganistan nu a lăsat un vid de putere, ci apariția unor regimuri politice care doresc noi alianțe, dar care nu au încă ce să ofere în schimbul protecției altor puteri.

Instituțiile internaționale, precum ONU sau OMC, sunt paralizate de această ascensiune a unor state la nivelul de Mari Puteri sau de puteri mijlocii. Nu există o îngrijorare reală față de disfuncționalitățile acestora, ele continuă să funcționeze chiar dacă nu mai generează consens sau nu pot impune cu succes sancțiuni. Aplicarea dreptului internațional a devenit problematică. Atunci când președintele Venezuelei, Maduro, orga-

nizează un referendum privind alipirea unei regiuni din Guiana, niciun stat nu dorește să intervină, chiar și sub forma condamnării referendumului respectiv. La fel a procedat Putin cu regiunile anexate din Ucraina. Reacțiile au fost mai dure, dar nu a existat nicio posibilitate de a opri procesul respectiv în timpul derulării, după cum nu există nici astăzi. Curtea Penală Internațională vrea să investigheze crimele de război din Ucraina, dar nu există un minim de voință politică din partea Federației Ruse, dimpotrivă, denunțarea dreptului internațional este ridicată la rang de virtute.

Schimbările climatice reprezintă un risc pentru intensificarea actualelor conflicte și pentru apariția altora noi. Competiția pentru resurse duce inevitabil la conflict. Taiwanul deținea supremația pe piața semiconductorilor, dar a decis să-și diversifice producția în mai multe locuri din lume, de teama de a nu fi victima unei agresiuni armate care ar face ca aprovizionarea globală cu semiconductori să fie pusă în pericol. Clima insuportabilă va împinge mase mari de populație de la Sud la Nord, de la Est la Vest. Se vorbește din ce în ce mai mult despre „ecodid” - o formă de genocid climatic care este deja practică și care, dacă ar fi universal recunoscută, ar schimba radical regulile acordării azilului în statele occidentale.

Războiul Rece era previzibil și exista un echilibru între Marile Puteri. Lumea în care trăim este imprevizibilă și dezechilibrul este manifest. Capacitatea Occidentului de a interveni militar pentru oprirea conflictelor este limitată și supusă multor constrângeri, cum ar fi controlul politic - Congresul SUA nu a ajuns deocamdată la un compromis privind ajutorul care trebuie acordat Ucrainei și Israelului. Strategia SUA s-a schimbat în ultimele decenii: dacă în 1992 SUA construia capacitatea forțelor sale militare pentru a duce două războaie simultan, administrația Trump a schimbat acest concept pentru a se referi la un singur război, iar administrația Biden a ajuns să-și asume ca obiectiv militar a limita consecințele asupra SUA a războaielor purtate de alții.

În tot acest context turbulent, în care conflictele se intensifică, asistăm la un alt fenomen, la fel de îngrijorător: ascensiunea

regimurilor nedemocratice. Dacă la începutul anilor 1990 se vorbea despre mai multe valuri de democratizare, astăzi observăm că mai multe regimuri politice au devenit autoritare, în contrast cu numărul limitat al regimurilor care au început să meargă pe calea democratizării. Această carte urmărește evoluția regimurilor democratice, începând cu data de 1 octombrie 2021 până în prezent. Desigur, nu toate aceste transformări sunt surprinse, dar cele mai importante, marcate prin alegeri sau prin evenimente care au marcat funcționarea instituțiilor democratice, sunt analizate în detaliu. Nu există un *pattern* al schimbării, acesta este motivul pentru care ne referim la momente de ruptură, continuitate sau transformare.

La doar câteva zile de la începerea războiului din Ucraina, Cancelarul german Olaf Scholz vorbea despre *Zeitenwende*, un punct de cotitură fundamental pentru Germania. Am ales ca traducerea în limba română a acestui concept să fie titlul cărții pentru că într-adevăr agresiunea Federației Ruse în Ucraina marchează un punct de cotitură, anticipat de un alt moment calificat drept schimbare fundamentală, *game - changer*, alipirea ilegală a Crimeii în 2014. Negarea unui principiu asumat de toate statele comunității internaționale, anume respectul suveranității și al integrității teritoriale a altor state, a făcut să se pună problema cum poate fi sancționat un stat care cu bună știință încalcă dreptul internațional. Atunci când este vorba de state mici, aplicarea dreptului internațional prin intervenții în numele dreptului de a proteja, activat dacă există încălcări ale drepturilor omului, este legitimă: un stat poate fi sancționat prompt prin intervenția punctuală a comunității internaționale, în afara sau sub egida ONU. Atunci când statul agresor face parte din categoria Marilor Puteri și deține un important arsenal nuclear, aplicarea dreptului internațional, tragerea la răspundere a celor vinovați de crime de război, etc., devine o sarcină aproape imposibilă. Germania a renunțat la legătura privilegiată cu Federația Rusă care a contribuit decisiv la prosperitatea post-unificare în numele respectării principiilor dreptului internațional. Economia Germaniei a trebuit să se reorienteze, la fel și politica, consensul pro-ucrainean fiind puternic de-a lungul

întregului spectru politic. Din această perspectivă, Cancelarul Scholz avea dreptate: pentru Germania, momentul 24 februarie 2022 a fost un punct de cotitură, la fel ca și momentul unificării sau sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial. Așa cum se va vedea din această carte, nu numai pentru Germania data respectivă a marcat un punct de cotitură, ci pentru toate statele care împărtășesc valorile Occidentului. Am dedicat o analiză specială la ceea ce numesc „Lumea nouă”, reșezarea sistemului ordinii internaționale la care asistăm în prezent. Avem de-a face cu o multipolaritate, așa cum am arătat mai sus, dar de fapt asistăm la apariția lentă a doi poli de putere: statele care acceptă sistemul democratic, deopotrivă sub aspectul statului de drept și al drepturilor omului și statele nedemocratice, autoritare care nu mai aplică mecanisme democratice și practică reprimarea drepturilor omului, ajungând la conflicte interne care se transformă în războaie - singura cale de supraviețuire la putere a liderilor autoritari.

Cum va evolua lumea de mâine, se va merge în continuare în direcția fragmentării și multipolarității sau vom avea de-a face cu o alianță extinsă a democrațiilor, confruntată cu avansul mecanismelor de interacțiune între regimurile autoritare? O întrebare deschisă la care se poate reflecta după parcurgerea acestei cărți, dar la care nu avem deocamdată un răspuns.

I. TRANSFORMĂRI ÎN VECINĂTATEA ESTICĂ, RUPTURA RĂZBOIULUI DIN UCRAINA ȘI INVOLUȚII DEMOCRATICE ÎN FEDERAȚIA RUSĂ

Care este motivația lui Lukașenko în declanșarea unui război hibrid cu Polonia?i

De mai bine de două luni, președintele Belarus Alexandr Lukașenko a generat un război hibrid la granițele Uniunii Europene, ținta predilectă fiind Polonia. Un război hibrid bazat pe migranți, aduși la granița cu Polonia prin implicarea directă a autorităților statului. La presiunea Uniunii Europene, regimul de la Minsk a dat câțiva pași înapoi. Uniunea Europeană a acționat prompt, a impus sancțiuni Belarus, a intrat într-o dispută greu de gestionat cu Polonia pe marginea oportunității folosirii fondurilor UE în vederea construirii unui gard la frontiera cu Belarus, după care propunerea de a modifica regimul acordării azilului a generat o altă controversă cu Polonia.

Dincolo de controversele între Varșovia și Bruxelles, un fapt este cert: există o abordare unitară față de încercarea lui Lukașenko de a destabiliza Uniunea Europeană. Problema migrației este privită astăzi cu foarte mare reticență în cancelariile europene, experiența semi-eșuată a gestionării valului de refugiați din 2015 și-a spus cuvântul odată cu trecerea timpului.

Reacția Poloniei era previzibilă, guvernul de la Varșovia fiind un critic binecunoscut al regimului autoritar din Belarus și de asemenea poziționat foarte ferm împotriva migrației. Apărarea graniței estice a fost și este un motiv foarte bun pentru a accentua

diferențele politice interne: Donald Tusk și PO sunt acuzați de PiS că ar favoriza o presupusă poziție a Germaniei în favoarea preluării migranților aduși de Lukașenko la frontiera externă a UE. Odată cu declanșarea războiului hibrid, adversarii lui Lukașenko au avut și continuă să aibă poziții perfect raționale, previzibile, iar migranții au acționat de asemenea previzibil, încercând să facă orice pentru a intra pe teritoriul UE. Chiar și comportamentul foarte dur al autorităților poloneze care returnează sistematic migranți și refuză orice argument pe motive umanitare era previzibil, date fiind antecedentele comportamentului PiS.

Singurul actor din această ecuație care nu are un comportament ușor de descifrat este Lukașenko. Desigur, la o privire superficială, războiul hibrid pe care l-a declanșat ar fi o reacție la sancțiunile impuse de UE după reprimarea violentă a protestelor din 2020. Aceasta a fost și este schema de interpretare predilectă a media: Lukașenko vrea să se răzbune pe un episod din trecutul recent în care a fost umilit, după ce mai bine de 25 de ani opoziția la regimul său autoritar a fost practic inexistentă, iar Uniunea Europeană s-a rezumat la câteva comunicate de presă prin care condamna abuzurile la adresa opozanților. Privind mai atent, ipoteza unei contra-reacții nu are sens. La granița cu Polonia se află în acest moment 50.000 de migranți, iar alte 20.000 se află în Belarus. Întrucât Uniunea Europeană s-a implicat în repatrierea mai multor migranți deja ajunși în Belarus, numărul acestora a început să scadă. Să presupunem că Polonia i-ar lăsa pe toți aceștia să treacă granița fără niciun obstacol. În niciun caz nu s-ar ajunge la situația din 2015. 70.000 de solicitanți de azil reprezintă o cifră care poate fi gestionată de statele membre UE. Lukașenko nu poate aduce în Belarus mai mulți migranți, războiul hibrid pe care l-a declanșat a atins deja un punct maxim și este pe o pantă descrescătoare. Lukașenko nu a dorit să provoace o nouă criză a refugiaților, deoarece pur și simplu o asemenea criză nu mai poate fi generată în acest moment decât tot de statul care a declanșat-o pe cea din 2015: Turcia.

Să fie oare vorba de o motivație financiară, în sensul că aducerea de migranți pe teritoriul Belarus ar fi o afacere pentru

regimul aflat la putere? Din datele disponibile, costul pe care îl plătește un irakian sau yemenit care dorește să ajungă în Belarus se ridică la câteva mii de euro. Din acești bani, o mare parte revin traficantului - respectiv statul. Suma totală încasată de Belarus de la aceste persoane este însă mai mică decât cheltuielile pe care Belarus le are cu cazarea migranților și cu plata forțelor de ordine care îi îndrumă la frontieră. Dacă adăugăm la aceasta și cheltuielile cu drumul înapoi - de la frontieră la aeroportul din Minsk, ca urmare a implicării Uniunii Europene - pentru Belarus aducerea și întreținerea migranților pe teritoriul său național este o afacere păguboasă. Cei aflați în cercul de putere a lui Lukașenko au surse de venit mult mai mari decât orice profit l-ar putea aduce migranții.

Totuși, Lukașenko nu este nebun, nu întreprinde acțiuni iraționale. Care este în acest caz adevăratul motiv al acestui război hibrid și de a fost declanșat acum?

O altă ipoteză ar trebui luată serios în considerare. Televiziunea poloneză a redat înregistrări video în care se poate vedea foarte clar cum forțele de ordine belaruse instruiesc migranții să folosească arme albe împotriva grănicerilor polonezi și le acord sume de bani după ce aceștia deprind ce trebuie să facă. Lukașenko a înțeles foarte bine lecția provocărilor care dau naștere unui conflict pe scară largă. Provocările la graniță sunt frecvente, dar până acum nu au degenerat. Să presupunem însă că un soldat polonez și-ar pierde controlul și ar deschide focul. În această situație, o ripostă a forțelor armate ale Belarus ar fi considerată o apărare legitimă. Un alt scenariu ar presupune apariția unor persoane îmbrăcate în uniforme poloneze, dar care de fapt sunt din Belarus și care încep să comită agresiuni asupra migranților. Înscenarea unui conflict violent nu este o sarcină grea. Lukașenko duce nu numai un război hibrid, dar și un război de așteptare. Dacă înscenarea reușește, Lukașenko va avea de partea sa nu numai propriul aparat de propagandă, dar și, mai ales, pe cel rus.

Federația Rusă și Belarus fac parte din Organizația Tratatului de Securitate Colectivă, pe modelul NATO: în caz de agresiune asupra unui stat membru al acestei organizații, celelalte state

trebuie să îl sprijine din punct de vedere militar. Un incident, chiar minor, la granița cu UE, l-ar determina pe Lukașenko să ceară sprijinul lui Putin. Trupele ruse ar putea intra în Belarus cu motivația că au fost chemate oficial de Lukașenko pentru a face față „agresiunii Poloniei”. S-ar crea o situație în avantajul lui Lukașenko și pe placul lui Putin: Belarus lipsit de suveranitate, dar condus în continuare formal de Lukașenko. Putin ar realiza proiectul său de suflet, uniunea Federația Rusă - Belarus, iar Lukașenko și-ar asigura menținerea la putere.

Unui asemenea scenariu i s-ar putea contrapune un argument de bun simț: dacă acesta este scopul urmărit de Lukașenko, nu era mai simplu să accepte pur și simplu uniunea Federația Rusă - Belarus? De ce a mai fost nevoie de declanșarea unui război hibrid destul de complex?

Dacă Lukașenko ar fi acceptat pur și simplu uniunea Federația Rusă - Belarus, rolul său ulterior ar fi fost de simplu administrator și nimic nu ar fi garantat rămânerea sa în funcție. Rolul lui Lukașenko într-un Belarus ocupat de armata rusă este însă esențial: el devine astfel garantul legitimității forțelor de ocupație. La fel s-a întâmplat în Siria: Putin nu a dorit după implicarea Federației Ruse în conflict să-l dea jos de la putere pe Bashar al-Assad, deși putea să o facă și să instaleze un lider și mai aservit. Assad, ca și Lukașenko, acceptă iluzia puterii dată de Putin: doi lideri autoritari care își păstrează privilegiile, dar nu mai exercită puterea.

Miza scenariului pus în aplicare în prezent este prezența trupelor militare ruse pe teritoriul Belarus printr-un act legitim. De ce este însă important ca forțele militare ruse să fie prezente în Belarus la un moment dat? Motivul este acela că scopul războiului hibrid din prezent este de a prefața un război clasic, angrenat de Federația Rusă asupra Ucrainei.

Putin acționează în prezent simultan pe două fronturi: Belarus și Ucraina. Dacă diversiunea Belarus va reuși prin evoluțiile războiului hibrid pus la cale de Lukașenko, atenția aliaților occidentali va fi focalizată pe Belarus. Planurile militare ale Federației Ruse împotriva Ucrainei presupun nu doar un atac direct de pe teritoriul Federației Ruse, dar și de pe teritoriul

Belarus. Condiția preliminară a unui astfel de atac ar fi, desigur, ca trupele ruse să se afle pe teritoriul Belarus la data declanșării conflictului cu Ucraina.

În ciuda tuturor acumulărilor de forțe militare de la granița cu Ucraina, nu este sigur dacă Federația Rusă va ataca sau nu Ucraina. Este însă cert că Putin a pus pe tabla de șah piesele pe care poate conta: forțe armate la granița cu Ucraina și Lukașenko activat pe rol de agresor și falsă victimă într-un război hibrid. Va fi sau nu o agresiune a Federației Ruse împotriva Ucrainei în viitorul imediat apropiat? Motivația lui Putin este mult mai complexă decât cea a lui Lukașenko și, spre deosebire de cea a acestuia, este complet autonomă.

Va ataca Putin Ucraina?ii

Pentru a doua oară în acest an, Federația Rusă a adunat aproape 100.000 de militari la granița cu Ucraina. Posibilitatea unui atac asupra Ucrainei este astăzi estimată a fi mult mai ridicată decât a fost până în prezent, de la momentul în care Ucraina și-a declarat independența.

Este motivul pentru care, pentru prima oară de la începutul mandatului administrației Biden, SUA se consultă foarte serios cu aliații din cadrul NATO. Putin a observat foarte bine diviziunile din interiorul Alianței, poziția aproape întotdeauna divergentă a Turciei, precum și felul în care s-a făcut retragerea din Afganistan. Imaginea NATO nu mai este, cel puțin la nivel mediatic, a unei alianțe care își poate îndeplini scopurile, iar unitatea NATO este abil testată în cazul Ucrainei, așa cum s-a întâmplat și în cazul provocărilor de la granița Poloniei cu Belarus.

Este foarte dificil a face o predicție dacă un asemenea atac asupra Ucrainei va avea loc, dar un fapt este cert: Moscova se pregătește de atac, iar luna februarie pare cea mai potrivită - terenul înghețat permite avansul mai rapid al tancurilor.

Putin are ca obiectiv să îi determine pe aliații occidentali să nu mai ofere sprijin Ucrainei, iar Ucraina să renunțe la integrarea euro-atlantică. Dacă până acum Putin se rezuma să considere

apartenența Ucrainei la NATO drept o amenințare de securitate inacceptabilă, în prezent simpla prezență a armamentului sau a militarilor din state NATO este considerată a fi un *casus belli*.

Pentru Putin, Ucraina reprezintă un aspect emoțional foarte puternic. În viziunea sa, nu există o națiune ucraineană, iar liderii succesivi de la Kiev au dovedit sentimente anti-ruse atât de puternice încât nimic nu pare a nu justifica o acțiune în forță pentru a aduce la putere un regim mai apropiat de Federația Rusă. În plus, lui Putin îi este teamă că o Ucraină democratică și prosperă care ar putea fi un exemplu de urmat și pentru Federația Rusă, ceea ce ar însemna sfârșitul dominației sale.

Întrebarea majoră a momentului este dacă statele occidentale au la dispoziție instrumente eficiente pentru a dezescalada un astfel de conflict. Convorbirea telefonică Biden - Putin din 7 decembrie 2021 nu a ajuns la nicio concluzie: există instrumente pe care Federația Rusă nu le dorește a fi puse în aplicare, dar deocamdată nu a anunțat vreo retragere a trupelor sale staționate la granița cu Ucraina.

Cea mai importantă sancțiune la adresa Federației Ruse ar fi fără la îndoială sistarea gazoductului NordStream 2, mai ales că la Berlin Verzii care au fost întotdeauna împotriva acestui proiect se află în noua coaliție de guvernare. Administrația de la Washington poate acum convinge mai eficient Germania să renunțe la acest proiect din punct de vedere politic, dar, din punct de vedere tehnic, construcția gazoductului este foarte avansată. Un alt instrument foarte eficient ar fi recunoașterea oficială din partea NATO a faptului că un obiectiv important este înzestrarea forțelor armate ucrainene în așa fel încât să poată face față oricând unei agresiuni din partea Federației Ruse. Această recunoaștere poate fi făcută acum și reiterată prin noul Concept Strategic care va fi adoptat în 2022.

O altă posibilitate de a interveni eficient în vederea dezescaladării situației ar fi ca SUA să anunțe că dorește să participe la punerea în aplicare a Acordurilor de la Minsk, împreună cu Franța și Germania. SUA a semnat recent la Washington un Parteneriat Strategic cu Ucraina, dar se pare că existența acestuia nu este un instrument puternic de disuasiune pentru Federația

Rusă. Pe baza acestui parteneriat, SUA ar putea să își coordoneze perfect poziția cu Ucraina în sensul de a aplica Acordurile de la Minsk doar simultan cu îndeplinirea de către Federația Rusă a obligațiilor asumate: încetarea focului în Donbas, retragerea totală a trupelor și a armamentului, etc. Un statut special pentru Donbas, parte a Acordurilor de la Minsk, este considerat un aspect esențial de către Federația Rusă, iar absența unui asemenea statut este considerată *casus belli*. SUA, împreună cu Ucraina, ar putea cere ca acest statut special să fie acordat doar ulterior organizării unor alegeri libere în Donbas și numai potrivit legislației ucrainene în vigoare. Federația Rusă insistă ca Ucraina să nu preia controlul frontierei, dar SUA, împreună cu Ucraina, ar putea cere prezența unei forțe multinaționale de menținere a păcii la frontieră. Cu alte cuvinte, resetarea Acordurilor de la Minsk prin intervenția SUA ar face ca Moscova să nu mai aibă intenții atât de agresive față de Ucraina.

Există și un alt punct de vedere: SUA ar trebui să insiste pe lângă Ucraina pentru aplicarea întocmai a Acordurilor de la Minsk, alternativa fiind conflictul armat. Această perspectivă este bazată pe ipoteza că Putin nu mai are deloc răbdare în relația cu Ucraina și consideră conflictul armat drept unica soluție în acest moment. O asemenea ipoteză nu trebuie deloc neglijată, dar trebuie analizat foarte atent care este obiectivul strategic mai important pentru Federația Rusă: autonomie pentru Donbas sau înlăturarea oricărei dependențe a Crimeii de o parte a Ucrainei (obiectiv care poate fi realizat doar printr-o intervenție militară).

Sancțiunile asupra Federației Ruse adoptate după anexarea Crimeii s-au dovedit a fi eficiente, dar există și alte posibile sancțiuni care ar determina dezescaladarea conflictului, cum ar fi sancțiuni împotriva cercului intim al lui Vladimir Putin care continuă să se bucure de privilegiile oferite de sistemul bancar occidental.

Sunt oare puține aceste instrumente pe care le au la dispoziție aliații occidentali? Depinde cât de mult se dorește apărarea teritoriului Ucrainei. În prezent, conștiința faptului că Ucraina ca stat independent este vitală pentru ca Federația Rusă să nu capete supremația totală la Marea Neagră este destul de larg răspândită.

Administrația Biden a dorit un *reset* mai pragmatic, bazat pe relații comerciale, în relația cu Federația Rusă, dar acest obiectiv s-a dovedit a fi imposibil de atins: atacurile cibernetice ale Moscovei asupra intereselor americane nu au încetat, ci dimpotrivă, s-au intensificat.

Din punct de vedere militar, este pregătită Federația Rusă pentru o ofensivă de amploare? Federația Rusă dispune de 900.000 de militari, în timp ce Ucraina de 209.000 - raportul este de mai mult de 1:4. Federația Rusă mai are un avantaj foarte concret: prezența para-militarilor ruși în Donbas, forțe care cunosc foarte bine situația de pe teren și pot conlucra foarte eficient cu militarii ruși. Desigur, Ucraina a făcut progrese remarcabile în ceea ce privește înzestrarea armatei din 2014 în prezent, dar nu suficient. Ucraina posedă astăzi rachete anti-tanc, dar raportul tancurilor este de 3:1 în favoarea Federației Ruse. Ucraina are cea mai mare parte a infrastructurii militare în vestul țării, parte a moștenirii sovietice (necesitatea de a avea o prezență militară masivă la granițele URSS), ceea ce reprezintă desigur un dezavantaj într-un eventual conflict cu Federația Rusă.

Moscova ar prefera o incursiune în Donbas, un *blitzkrieg* care să destabilizeze Ucraina - acesta ar fi semnalul că de fapt promisiunile NATO nu au nicio valoare. Consecința unei acțiuni militare în Ucraina ar fi limitarea opțiunilor de politică externă, așa cum statele din Pactul de la Varșovia nu aveau prea multe opțiuni pentru a se distanța față de URSS. Ucraina post-conflict ar fi în poziția Finlandei din timpul Războiului Rece: o neutralitate nedorită, dar necesară. Ucraina nu poate însă supraviețui pe termen lung în scenariul neutralității, deoarece lipsesc atuurile Finlandei: putere militară și consens trans-partinic în materie de securitate.

Cunoaștem în prezent faptul că anexarea Crimeii a fost o decizie rapidă, luată pe baza unor informații eronate potrivit cărora ar fi existat o implicare militară masivă în favoarea Ucrainei din partea aliaților occidentali. Momentul de față este destul de asemănător: Moscova a început să creadă în propria ei propagandă potrivit căreia Ucraina ar avea un sprijin militar important extern pe care se bazează. Existența acestei

propagande, combinată cu credința lui Vladimir Putin că aceasta ar corespunde adevărului, face ca orice mișcare ulterioară a Kremlinului în privința Ucrainei să fie bazată pe elemente iraționale și prin urmare imprevizibilă.

Lichidarea Memorial: arestarea memoriei și încălcarea sistematică a drepturilor omuluiⁱⁱⁱ

Anul 2021 se încheie cu vești foarte îngrijorătoare legate de respectarea drepturilor omului în Federația Rusă. Pe data de 29 decembrie Curtea Supremă a decis închiderea Memorial International, cea mai veche organizație de apărare a drepturilor omului din Federația Rusă, înființată în anii 1980 de un grup de dizidenți printre care și Andrei Saharov, laureat al Premiului Nobel pentru Pace. Scopul Memorial a fost de a documenta abuzurile din perioada URSS. În următoarea zi, aceeași instanță a decis închiderea Centrului pentru Drepturile Omului Memorial, organizație apropiată de Memorial International.

Aceste două decizii care au șocat întreaga comunitate a organizațiilor de apărare a drepturilor omului au fost calificate de avocatul Memorial ca fiind identice cu deciziile instanțelor judecătorești sovietice din anii 1930 - o caracterizare foarte adecvată a situației.

Nu a contat faptul că Memorial a adus în sprijinul său la proces peste 127.000 de semnături și mărturii ale celor care au descoperit trecutul trist al familiilor lor în perioada stalinistă.

Nu a contat nici declarația publică de sprijin a Memorial venită din partea lui Mihail Gorbaciov și a lui Dimitri Muratov, editorul *Novaia Gazeta*, laureat al Premiului Nobel pentru Pace din acest an.

Cu ocazia procesului de la Moscova, procurorul a acuzat Memorial că urmărește „să creeze o imagine mincinoasă a URSS ca stat terorist”, precum și „reabilitarea criminalilor naziști”. Centrul pentru Drepturile Omului Memorial a fost acuzat că face apologia „terorismului și extremismului” și că încălcă legea privind „agenții străini”. Același procuror a afirmat: „De ce ar